

ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ

проспект Героїв Сталінграда, 12,
04210, Київ-210, УКРАЇНА
Тел.: 418 27 75, факс: 418 33 06;
E-mail: sekretar@iananu.kiev.ua

INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

12, Geroiv Stalingrada ave.,
04210, Kyiv-210, UKRAINE.
Tel.: 418 27 75, fax: 418 33 06;
E-mail: sekretar@iananu.kiev.ua

№ _____ « ____ » 20 ____ р.

На Ваш № _____

ЗАКЛЮЧЕННЯ

на проект Закону України „Про відродження унікального Символу православ'я – церкви Богородиці (Десятинної) в місті Києві”, зареєстрований 21.09.2011 р. № 9196.

В текстах проекту Закону та Пояснювальної записки відбувається **свідома підміна юридичних понять** – це не „відродження”, а новобудова на пам’ятці. Термін „відродження” має чіткий зміст у сучасній культурній світовій сфері. Це не є нове будівництво об’єкту зі старою назвою. Автори проекту закону та пояснювальної записки цього або не розуміють, оскільки відкидають дух і букву всього сучасного українського та світового законодавства у галузі збереження культурної спадщини, або свідомо заводять в оману суспільство. Вони намагаються тягнути українське суспільство у світ середньовіччя. Культурний християнський світ від цього вже давно відмовився, про що свідчить світове законодавство в цій сфері.

Дійсно в свій час намагалися здійснити тут нове будівництво. Проте Президент України Л. Д. Кучма мудро піднявся на вищий щабель й відмовився від свого першого помилкового рішення. Згідно з рішенням Урядового комітету соціального та гуманітарного розвитку від 11.04.2000 р., питання щодо відбудови Десятинної церкви було знято з розгляду до остаточного з’ясування критеріїв допустимості та правомірності відтворення цієї церкви Комісією з питань відтворення видатних пам’яток історії та культури при Президентові України. А у 2004 р. вийшло Розпорядження Президента України „Про музефікацію церкви Богородиці (Десятинної) в м. Києві”, де було вказано, що „Розпорядження Президента України від 12.02.2000 № 83/2000рп „Про першочергові заходи щодо відродження церкви Богородиці (Десятинної) в м. Києві” **вважати таким, що втратило чинність**” (п.3).

За своєю тональністю та змістом вказаний проект не складає враження, що він підготовлений юристом. Чимало виразів характерні для малоосвічених церковників нижчої чи середньої ланки. І безумовно відбиває інтереси лише окремих релігійних угруповань. В певних випадках він протирічить нашій Конституції, що визначає Україну як світську державу.

Незрозуміло, що означає термін „Символ православ’я” як з юридичної так і релігійної точки зору по відношенню до конкретної пам’ятки. Яке конкретно змістовне навантаження несе термін „духовно-символічний, православний комплекс”? Це недоречна колоцерковна риторика в тексті закону, а не виступу чи статті. Пояснювальна записка до нього має фактичні помилки. Собор св. Софії не виконує ніяких релігійних „аналогічних функцій” – це музей. З яким „піднесенням Державі” пов’язане нове будівництво церкви у 1828 р.? Схоже автори проекту поділяють імперську політику Миколи I.

Українська РСР не знищувала церкву Х ст., збудовану князем Володимиром, а розібрала будівлю XIX ст. Причому саме це будівництво церкви в імперському стилі архітектора Стасова **знищило справжні рештки Х ст.**, яких на той час ще збереглося чимало. Там навіть відбувалась церковна служба. Сучасники засуджували цю новобудову,

яку здійснив відставний поручик О. Анненков, висланий до Києва за знущання над своїми кріпаками. Тепер, у ХХІ ст., нам пропонують брати з нього приклад.

До Ст. 1 – Незрозуміло, чому треба повернати майно тільки православній церкві, а не всім іншим конфесіям, приватним та юридичним особам. Чи буде розповсюджуватися це на конфісковані Катериною II маєтності монастирів, чи будуть, наприклад, повернати м. Васильків Лаврі в яких межах.

Незрозуміло, кому конкретно має повернатися ділянка з рештками Десятинної церкви. Адже перед експропріацією вона належала Українській Автокефальний церкві. Тут виникають складні юридичні колізії, кому **конкретно юридично** вона належала, її точні розміри. Але точно не самозваній громаді ніколи не існувало монастиря. Сумнівна юрисдикція і УПЦ Московського патріархату, якої до революції не існувало.

Правильно вказується, що за Ст.10 Закону України „Про культуру” держава має створювати умови для **відродження** історичного середовища. Проте в самому проекті пропонується грубо його порушити, будуючи на пам’ятці державного значення нові будівлі не тільки церкви (вигляд її нікому достеменно невідомий), але й інші споруди, яких ніколи на Старокиївській горі не існувало (Ст.2, п.5). **Ніколи в історії на цій території не існувало і будь-якого монастиря.** Створення нового монастиря в центрі великого міста рішуче протирічить монастирським Статутам та цілям православного чернецтва.

Невдале формулювання парламентських читань в Ст. 3 фактично виключає всі інші конфесії з сучасного ”державного будівництва” України й може викликати непотрібні конфлікти.

Поданий проект має відповідати чинному законодавству, тоді не треба буде приводити існуючі нормативно-правові акти у відповідність з новим проектом (Ст. 4 та 5). Адже в Пояснювальній записці прямо стверджується (п. 4), що „Реалізація положень даного законопроекту після його прийняття не потребує внесення змін до інших законів України”

Цей проект повністю **протирічить** чинному світовому та українському законодавству у галузі охорони культурної спадщини. Він вимагає відміни низки положень українських законів та постанов та порушень європейських хартій, підписаних Україною. А головне будівництво сумнівного з архітектурної точки зору новобудови знищить численні археологічні пам’ятки Старокиївської гори, знищить існуючий ландшафт, традиційну містобудівельну ситуацію і, вірогідно, саму історичну гору.

Ця ділянка розташована Центральному історичному ареалі міста Києва, в архітектурній охоронній зоні, на території пам’ятки археології національного значення „**Місто Володимира**”, занесеної до Державного реєстру нерухомих пам’яток України постановою Кабінету Міністрів України від 03.09.09 № 928 (охоронний № 260010-Н) і є **заповідною археологічною зоною загальнодержавного значення (Постанова Ради Міністрів УРСР № 711 від 21.07.1965)** ще з радянських часів.

Низка постанов Київради підтверджувала статус цієї території. Рішення Київського міськвиконкому № 422 від 19.03.1973 р. „Про створення в м. Києві археологічних заповідних зон та архітектурних заповідників, зон регулювання забудови та охороняючого ландшафту” і Рішення Виконкому Київської міської Ради народних депутатів від 16.07.79 р. №920 „Про уточнення меж історико-культурних заповідників та зон охорони пам’яток історії та культури в м. Києві”, а також Розпорядження Київської міської державної адміністрації № 979 від 17.05.2002 р. „Про внесення змін і доповнень до рішення від 16.07.79 р. №920.

Територія Старокиївської гори – це комплексна археологічна пам’ятка. Вона має унікальний культурний шар, що містить пам’ятки доби неоліту, трипільського, скіфського

та ранньослов'янського часів, язичницький могильник, князівські палаці, ремісничі майстерні, братську могилу захисників Києва 1240 р. Тут знаходиться поселення часів легендарного Кия VI-VIII ст., величезний оборонний рів, князівські палаці та ремісничі майстерні тощо. Саме тут почалася розбудова нашої держави, причому задовго до побудови Десятинної церкви. Неприпустимо відкидати великий проміжок вітчизняної історії тому, що він припадає на дохристиянський період. Ці могили теж вимагають поваги та охорони з боку держави.

Культурний шар зберігає важливу історичну інформацію про кардинальні етапи нашої давньої історії та попередніх епох. Неприпустимо в наш час втратити найменшу інформацію про наше минуле, яке є невід'ємною частиною всесвітнього історичного процесу й належить всьому людству.

Так зване „відтворення”, а фактично нова забудова, буде прямим **порушенням норм світового пам'яткоохоронного законодавства**: Міжнародної хартії про збереження та реставрацію пам'яток і визначних місць (Венеція, 1964 р.), Міжнародної Хартії про збереження історичних міст та територій (Вашингтон, 1987 р.), Хартії з охорони й управління археологічною спадщиною (Лозанна, 1990 р.), Декларація про збереження оточення споруд спадщини, визначних місць та територій (Ксіань, 2005 р.), Хартія про інтерпретацію та презентацію визначних місць культурної спадщини (Квебек, 2008 р.).

Особливо, це стосується Європейської конвенції про охорону археологічної спадщини (переглянутої) /La Валетта, 1992 р./, ратифікована Законом України № 1369-IV от 10.12.2003 р.).

Конвенції ЮНЕСКО про захист світової культурної та природної спадщини, що підписані та ратифіковані Україною. Положення цих актів вимагають збереження автентичних пам'яток й заперечують реконструкцію (відтворення або створення копій у гаданих первинних формах) цих пам'яток.

Масштабне будівництво на території пам'ятки неминуче призведе до значних культурно-історичних втрат. До того ж відбудова масивної споруди Десятинної церкви не відповідає сучасній містобудівній ситуації, внесе дисонанс в середовище яскравої барокової пам'ятки — Андріївської церкви XVIII ст., яка зараз номінується до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Старокиївська гора входить до офіційно затвердженої буферної зони собору св. Софії — пам'ятки, що входить до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Без відповідного дозволу з боку ЮНЕСКО будь-яке будівництво тут неможливе.

Внесений проект Закону України № 9196 має суттєві юридичні вади та несе величезну загрозу збереженості унікальної пам'ятки вітчизняної історії та серйозно підриває авторитет України в світі як цивілізованої держави.

Директор

Інституту археології НАН України,
академік НАН України

П.П. ТОЛОЧКО